

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

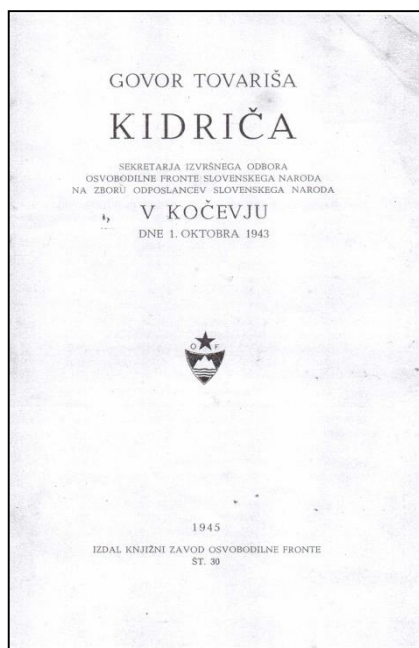
Kaj je Boris Kidrič dejansko zamolčal odposlancem 1. oktobra 1943 v Kočevju?

Boris Kidrič, 1943
(Vir: Google, Slike)

Pred seboj imam brošuro (34 strani) z naslovom ***Govor tovariša Kidriča, Sekretarja Izvršnega odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju dne 1. oktobra 1943.*** Brošuro števil. 30 je leta 1945 izdal Knjižni zavod Osvobodilne fronte, kopijo sem dobil iz zasebnega arhiva T. M. iz Kopra (zanimivo je, da se samo en izvod te brošure nahaja v NUK, v Cobissu pa so registrirane samo tri slične brošure Borisa Kidriča iz leta 1943).

Moj cilj je, da primerjam navedbe iz govora Borisa Kidriča leta 1943 v Kočevju z zgodovinskimi dejstvi, ki so podana v ***Slovenski novejši zgodovini 1848–1992, 1. in 2. del,*** (Mladinska knjiga 2005, Ljubljana). Zadržal se bom predvsem pri vojaško-varnostnih problemih, ki jih tudi najbolj poznám.

Govor tovariša Kidriča, 1943
(Vir: zasebni arhiv T. M.)

Boris Kidrič je imel otvoritveni govor odposlancem Kočevskega zbora oktobra 1943. Gre za tipičen politični govor, ki so ga zelo pogosto prekinjali medklici, parole in dolgotrajno ploskanje. Govor je Kidrič napisal na podlagi analize dvoletnega delovanja OF, ki jo je napisal 1943.

Januarja tega leta je napisal tudi brošuro z naslovom *Dve vojski, dva značaja in dva namena* (Kidrič, 1944: Dve vojski, 1–24), v kateri je analiziral glavne razlike med Vojsko Kraljevine Jugoslavije (VKL) in novo partizansko vojsko. Tako je za VKJ, ki je aprila 1941 kapitulirala pred napadalci na Jugoslavijo že po nekaj dnevih, navedel, da je šlo za protinarodno vojsko, ki sta jo vodila velikosrbska čaršija in izdajalski generali. Za partizansko vojsko pa je ocenil, da je povsem ljudska vojska, ki je nastala iz majhnih enot in skupin, poveljniki pa so se kalili v neposrednih bojih. Seveda je tudi napisal, da je sovjetska Rdeča armada glavna vzornica jugoslovanski narodnoosvobodilni vojski pod uspešnim vodstvom maršala Tita!

Ker gre za črno-belo politično analizo dveh vojska, seveda brez strokovnih in drugih podatkov (slabo voden pohod 14. divizije NOV Slovenije na Štajersko – 50 % izgub, napadi partizanov na sovražne enote, vendar brez zaščite civilnega prebivalstva, ki je trpelo zaradi represalij – požiganja domov, pregona v koncentracijska taborišča in podobno), se bom vzdržal komentarja.

Ker so navedbe v tem govoru dokaj sistematično podane in tudi delno obrazložene, jih lahko povsem mirne duše razumemo kot skupna stališča IO OF. Kidrič navedel šest obdobj v razvoju OF, in sicer:

Prvi je bil »period med zlomom Jugoslavije in nemškim napadom na Sovjetsko zvezo« (Kidrič, 1945: 13). Začelo se je s »političnimi sestanki«, ki jih je inicirala OF, pozneje pa so bili vzpostavljeni »osnovni centri osvobodilnega gibanja«, hkrati pa so bile izvedene »temeljne tehnične in druge priprave za bodočo množično in oboroženo akcijo proti okupatorju« (Kidrič, 1945:13).

Kidrič je seveda zamolčal, da je zamisel o oboroženi akciji proti okupatorju nastala v Kominterni oz. v CK KPS, saj so bili glavni voditelji (Kardelj, Kidričeva, Maček in drugi) na šolanju v Sovjetski zvezi, kjer so usvojili doktrino proletarske revolucije kot metodo osvajanja oblasti s strani KP! Kidrič je tudi zamolčal kako je nastala OF. Tone Ferenc je 1987 v založbi Borec – Partizanska knjiga v Ljubljani izdal zanimivo knjigo z naslovom **Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1942**, v kateri je razkril nekaj »napak« okrog OF.

Tako tudi zvemo, da je prvotno ime OF bilo Proti imperialistična fronta (PF), ustanovljena že 26. aprila 1941. Šele ko je junija 1941 Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so ime organizacije preimenovali v Osvobodilno frono slovenskega naroda (OF), ker je takrat Kominternina pozvala vse napredne sile k uporabi proti nemškemu osvajalnemu načrtu (Ferenc, 1987: 10).

Zamisel o oboroženi akciji so vsilili krščanskim socialistom (Kocbek) in delu Sokola (Rus), s tem da so ti lahko imenovali svoje »politične komisarje«! Tako so prve večje partizanske enote, poleg poveljnika in političnega komisarja iz vrst KPS, imele tudi še dva politična komisarja iz vrst krščanskih socialistov in Sokolov. Šele s prihodom polkovnika Arse Jovanovića, načelnika Vrhovnega štaba NOV Jugoslavije, so ukinili prakso »trojnih« komisarjev! Tako je tudi nastala znana »Dolomitska izjava«, po kateri je, med drugim tudi slovenska partizanska vojska postala del jugoslovanske partizanske vojske na čelu z maršalom Titom (Marijan F. Kranjc, *Partizanski poveljnik in trije strankarski politkomisarji*, 2014. www.vojastvo-military).

Drugo je bilo »razdobje med fašističnim napadom na Sovjetsko zvezo in spomladansko osvoboditvijo dela slovenskega ozemlja 1942« (Kidrič, 1945: 14). Kidrič je potrdil, da je OF začela s partizanskim gibanjem oz. oboroženim odporom proti okupatorjem šele po nemškem napadu na SZ, da bi tako imeli »moralno oporo in materialno pomoč« (Kidrič, 1945: 14). Seveda pa so se priprave na oborožene akcije odvijale v prvem obdobju.

Kidrič je tudi zamolčal prikriti cilj OF. Namreč, KPS »je pojmovala narodnoosvobodilni boj tudi kot edinstveno revolucionarno priložnost, kot etapo na poti do socialistične revolucije. ...Partija revolucionarne perspektive ni niti skrivala niti posebej razglašala; vsaj v vrhu OF je bila že kmalu jasna perspektiva socialne preobrazbe slovenske družbe" (Ferenc, 1987: 11).

Prav tako je Kidrič zamolčal, da je »Septembra 1941 vrhovni plenom OF sklenil, da za časa osvobodilne borbe edini predstavlja, zastopa, organizira in vodi slovenski narod na vsem njegovem ozemlju. Hkrati je razglasil za škodljivo vsako organiziranje zunaj

OF. Sklenil je tudi, da vstopi v stalno zvezo z enakimi predstavniki drugih narodov Jugoslavije« (Ferenc, 1987: 21).

Kidrič je predvsem poudaril, da je morala OF prav v tem obdobju »voditi ostro politično borbo z najrazličnejšimi poskusi reakcije« (Kidrič, 1945: 15), ki je uporabljala različne metode, in sicer:

1. Šlo je za poskuse, kako razcepiti borbena enotnost slovenskega naroda, predvsem pa uveljavljanje propagandnih parol o prezgodnji oboroženi akciji, ki naj bi povzročile prevelike žrtve, pa četudi so kmalu zatem »dvignili puško proti lastnemu narodu, kar je povzročilo največ žrtev in največ škode za slovenski narod« (Kidrič, 1945: 14).
2. Tudi reakcija je ponujala razne načrte za bodočnost, s čimer so hoteli začeti papirno razpravo in tako spremeniti OF v nekakšen diskusijski klub.
3. Reakcijo je predvsem motila enotnost v IO OF in nasploh v OF, zato so napovedovali, da bodo člani OF doživeli usodo Kerenskega zaradi sodelovanja s KPS. Enotnost OF in partizanskega gibanja je bila vsiljena predvsem z »Dolomitsko izjavo«, po osvoboditvi pa je zaradi sektaške politike KPS zares prišlo do odpadništva (Kocbek in drugi).
4. Naslednja metoda borbe proti slovenskemu narodu je bila »Mihajlovičeva akcija«, ko je general Mihailović zagrešil »nezaslišano izdajstvo« v Srbiji (1941). Slovenske četnike je Kidrič označil kot »oborožene tolpe, ki so nastopile s puško v roki proti lastnemu narodu« (Kidrič, 1945:17).

Dejstva so seveda drugačna. V Srbiji sta se Tito in Mihailović neuspešno dogovarjala, kdo bo poveljnik (polkovnik Mihailović) in kdo politični komisar (Tito, vodja KPJ) oboroženih enot (partizanov in četnikov) v skupnem boju proti nemškemu okupatorju. Čeprav sta bila oba pripadnika Kominterne oz. sovjetskih obveščevalnih služb, do sporazuma

ni prišlo, zato lahko domnevamo, da je v bistvu šlo za interese Sovjetske zveze, ki ni hotela zaostrovati odnose z Veliko Britanijo, ki je tedaj bila gostiteljica jugoslovanske begunske vlade in je podpirala Draža Mihailovića kot nosilca vojaškega odpora proti nemškemu okupatorju (Slobodan Kljakić – prevod M. F. Kranjc – *Skrivnostna smrt četniškega generala Draža Mihailovića* (v Moskvi), Nedeljski dnevnik, 3. 6. 2007, Ljubljana).

V članku *Revizija* (Mladina, 7. 9. 2012, Ljubljana) sem zapisal naslednje zgodovinske podatke: V obdobju 1941–1945 smo v Sloveniji imeli tri vojske: dve kvislinški in eno partizansko, na zavezniški strani! Slovenski četniki (častniki in rezervisti VKJ) so sicer že maja 1941 ustanovili Slovensko legijo, vendar so se odločili za čakanje. Poveljnik je bil major Karl Novak. Prvo bojno enoto – lažni štajerski (partizanski) bataljon so ustanovili 15. 5. 1942 v Bizoviku pri Ljubljani, ki se je kmalu zatem prelevil v MVAC in Legijo smrti (3 bataljoni). Četniki so bili 8. 9. 1943 tudi vojaško poraženi v Grčaricah, takoj po italijanski kapitulaciji, zatem pa je major Novak pobegnil v Italijo. Partizani so formirali svoj Glavni štab 22. 6. 1941, ki je poveljeval številnim partizanskim enotam po celi Sloveniji. Dne 8. 7. 1942 so v Šentjoštu iz vaških straž ustanovili »domobransko vojsko«, ki se je septembra 1943 morala podrediti nemškemu SS generalu Rösenerju kot pomožna policijska formacija. Poveljnik teh enot je bil polkovnik Franc Krener, medtem ko je general Leon Rupnik figuriral kot »glavni inšpektor«. Dne 5. 5. 1945 je bila v Ljubljani ustanovljena nekajdnevna Slovenska narodna vojska, ki se je kmalu zatem z Nemci umaknila na Koroško. Britanci so pripadnike te kvislinške »vojske« – 8.263 (11.800) s prevaro vrnil v Slovenijo, kjer je bila večina likvidirana (Inštitut novejšje zgodovine, *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej*, Ljubljana, 2011).

5. »Protijugoslovansko usmerjena OF« (Kidrič, 1945: 17) je bila naslednja trditev reakcije, s katero so nameravali razbiti enotnost osvobodilnega gibanja, češ da je OF postavila načelo samoodločbe slovenskega naroda. Kidrič je zatrdil, da se bo nova Jugoslavija, na čelu s Titom, gradila prav na tem načelu (dejansko je bila SFRJ 1991 razbita prav zaradi tega načela in nacionalistične politike posameznih delov KPJ – moja pripomba).
6. »Poskus razdeliti Slovence na tiste, ki so bili za Moskvo ali London« (Kidrič, 1945: 18), je bila »končna metoda« slovenske meščanske reakcije oz. protirevolucionarnega tabora. Kidrič je sicer omenil, da je bila OF za sodelovanje z zavezniki, vendar je posebej poudaril, da je »usoda slovenskega naroda najtesneje povezana z usodo bratskega nam velikega ruskega naroda« (Kidrič, 1946: 18).

Politična borba OF je v celoti uspela in OF je prevzela oblast. Tako je nastala »država v državi« (Kidrič, 1945: 19), pa se je nemški okupator umaknil ...

»Tretje razdobje v slovenskem osvobodilnem gibanju je razdobje prvega slovenskega svobodnega ozemlja« (Kidrič, 1945: 19). Kidrič je upravičeno poudaril, da je šlo dejansko) za velik dosežek slovenske partizanske vojske, da je v okupirani Evropi nastalo dokaj veliko svobodno ozemlje, na katerem je OF izvedla volitve, razdelila zemljo nemških fevdalnih posestnikov in podobno. Okupator je sicer z veliko premočjo (60.000 italijanskih in 20.000 nemških vojakov zavzel to ozemlje, vendar ni uspel uničiti partizanske vojske niti OF!

Kidrič se tudi zamolčal kako je potekalo nastajanje »svobodnega ozemlja! Namreč, Italijani so zaradi razdrobljenosti svojih posadk, februarja 1942 zmanjšali njihovo število s 89 na 22 rednih in 17 za zavarovanje železnic. Partizanske enote so tedaj štejele okrog 440 borcev. Ker so se praktično Italijani umaknili v večja mesta, so partizani spomladi 1942 krenili v ofenzivo. Italijani so nadzorovali

samo 20 % ozemlja Ljubljanske pokrajine, pa so partizani zavzeli več kot polovico občin, predvsem v Novem mestu in Kočevju, pa so tako tudi organizirali ljudsko oblast. Partizanske enote so hitro narasle na 2.500 borcev, da bi julija 1942 enote narodnoosvobodilne vojske šteje že 5.000 borcev (Ferenc, 1987: 52).

»Četrto razdobje – pojav oboroženih tolp je zaznamoval nastanek bele garde – »tolpe z italijanskim orožjem oboroženih izdajalcev« (Kidrič, 1945: 20), ki je v italijanski ofenzivi zahrbtno nastopila proti lastnemu narodu in partizanski vojski!

Seveda pa Kidrič ni razložil, zakaj in kako je nastala »bela garda«, saj so slovenski zgodovinarji povsem jasno ugotovili, da je šlo za prekomerno uporabo »revolucionarnega nasilja«, zlasti s strani Vos-a, pa so tako vaške straže nastale zaradi zaščite ljudi in premoženja, za obrambo vasi, seveda ob podpori klerikalnih krogov in okupatorja (general Leon Rupnik je celo napisal navodila o taktiki delovanja nove kvislinške formacije slovenskih domobrancev).

Slovenski zgodovinarji omenjajo »slovensko domobranstvo«, »domobranske enote« in podobno, le dr. Tomaž Kladnik, polkovnik SV, je v svoji znanstveni monografiji *Slovenska in partizanska vojska: od ustanovitve do konca 2. svetovne vojne* (Defensor, 2006, Ljubljana) tudi znanstveno utemeljil, da ni šlo za nobene »oborožene tolpe«, temveč za organizirano vojsko, sicer kvislinško, vendar dobro organizirano in dokaj močno!

Kidrič je zamolčal nekatera dejstva o delovanju Vos. Namreč, »CK KPS je že avgusta 1941 ustanovil Varnostno obveščevalno službo, katere del, varnostni, je imel tudi nalogo izvrševati smrtne kazni nad narodnimi izdajalci" (Ferenc, 1987: 23). »Varnostne službe se vsi bojijo kot hudiča... je zapisal Edvard Kardelj v jeseni 1941. Do prvega maja 1942 je Vos v Ljubljani usmrtila 65 ljudi. Skupaj z drugimi območji, kjer je delovala obveščevalna služba in Narodna zaščita pa 250 oseb (Ferenc, 1987: 47).

No, Kidrič je pred odposlanci Kočevskega zbora zavestno zamolčal, da je dobro vedel za delovanje Vos-a, ki ga je vodila njegova soproga Marjeta Armič Kidrič - Zdenka, pa tudi za podatke, da so vosovci leta 1941 likvidirali 91 protirevolucionarjev (samo v Ljubljani 36), medtem ko je 1942 število žrtev Vos-a naraslo na 800 (INZ, 2006: Podatki o žrtvah).

»Peto razdobje – splošno ofenzivo okupatorja in njegovih pomočnikov (bele garde)« sta OF in partizanska vojska prestala kljub ogromnim žrtvam (1942 je bilo vseh žrtev 11.146 – INZ, 2006: Podatki o žrtvah); v začetku 1943 so partizani prešli v protiofenzivo, ki se je končala z italijansko kapitulacijo 8. septembra 1943.

»Šesto razdobje je sedanje razdobje v letu 1943, ko smo osvobodili polovico Slovenije in vodimo ogorčeni končni boj proti najhujšemu sovražniku, proti hitlerjevski Nemčiji« (Kidrič, 1945: 21).

V nadaljevanju svojega govora je Kidrič naštel rezultate dveletne osvobodilne borbe, in sicer:

- **Prvi rezultat je nastanek Narodnoosvobodilne vojske Slovenije**, prve regularne armade, ki je del enotne Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije pod vodstvom maršala Tita! Zato je bila pravilna odločitev KPS o takojšnjem oboroženem odporu za narodni obstanek, saj so okupatorji imeli povsem genocidne namere: uničenje slovenskega naroda. Meščanski razred in londonska begunska vlada pa sta se odločila za »čakanje«, ker so se dejansko bali oboroženih ljudskih množic! Zanimivo je, da Kidrič ni niti enkrat omenil besedice »partizan«, kar me je osebno zelo začudilo!
- **Drugi rezultat je ustanovitev OF in enotnost slovenskega naroda.** OF je osnovana na ljudskih silah, je vsenarodna organizacija. Kidrič je seveda zamolčal, da po »Dolomitski

izjavi« (podpisani 1. 3. 1943) OF ni več koalicija raznih strank in skupin, temveč »popolnoma enotno vseljusko gibanje slovenskega naroda« (Kidrič, 1945: 27). Obenem z OF se je razvijala tudi narodna oblast, zlasti na osvobojenem ozemlju.

Kidrič je tudi zatrdil, da v Sloveniji ne poteka nikakršna državljanska vojna, saj narodnoosvobodilna vojska vodi boj proti okupatorju in domačim izdajalcem. Bili pa so poskusi, da se takšna vojna zaneti, vendar je OF stalno poudarjala, da so izdajalci pač samo izdajalci, ne pa tudi partnerji v nekakšni državljanski vojni!

Kidrič je spregovoril tudi o »beli gardi«, ki je najprej zavračala oboroženo akcijo, potem so začeli ovajati, na koncu pa so z orožjem nastopili proti lastnemu narodu. Vzrok za takšno ravnanje voditeljev »bele garde« je prav tako »strah pred lastnim ljudstvom« (Kidrič, 1945: 29)!

Zatem je Kidrič spregovoril tudi o t. i. »sredini« in dejal, da gre za navadne špekulante, saj v borbi za usodo naroda ne more biti sredine: ali si za OF ali proti njej!

O »plavi gardi« je dejal, da gre za »nadaljevanje bele garde, s tem da jedro tvorijo najbolj zagrizeni Mihajlovičevi oficirji« (Kidrič, 1945: 30). Omenjena oznaka pa ne bo držala, saj so se slovenski četniki najprej organizirali (maja 1941 formirali Slovensko legijo, ilegalno vojaško organizacijo Slovenske ljudske stranke, ki je 1942 štela okrog 10.000 pripadnikov, poveljnik podpolkovnik Ernest Peterlin), kasneje pa se »ponudili« italijanskemu in nemškemu okupatorju. Delno krivdo bi morala prevzeti tudi OF zaradi sektaške politike proti oficirjem VKJ (polkovnik Jaka Avšič je bil leta 1941 sicer prvi poveljnik slovenskih četnikov, ko pa je spoznal, da je polkovnik Mihailović prešel na nemško stran, se je priključil partizanom in postal član Glavnega štaba NOV Slovenije. No, potrebno je tudi povedati, da so organi Vos-a brez posebnega razloga 1942 likvidirali ing. Fanuša Emmerja, poveljnika

»Pobratima« (polvojaška organizacija, 500 pripadnikov), češ da je agent Gestapa (Kranjc, 2006: Plava garda, 31).

Netočna je Kidričeva trditev, da je general Leon Rupnik postal poveljnik »plave in bele garde« (Kidrič, 1945: 31), saj je bil le »domobranski inšpektor«, poveljnik slovenskih kvislinških enot, nazadnje Slovenske narodne vojske (od 5. 5. 1945), pa je bil polkovnik Franc Krener.

Ko je Kidrič omenil, da so nekateri pripadniki kvislinške vojske ponovno začeli »rovariti«, je tudi napovedal, da »mora biti konec velikodušnosti in popustljivosti«, odposlanci pa so vzklikali: Stornirajte amnestijo! Smrt izdajalcem! Nobenega popuščanja več! (Kidrič, 1945: 31). Na koncu je dodal, da si takšni ljudje »ne zaslužijo življenja« (Kidrič, 1945: 32).

Kidrič je tudi omenil, da OF ni proti duhovščini in je naštel nekaj duhovnikov, ki so se pridružili narodno-osvobodilni vojski (dr. Mikuž, Škerlj, Lampret in Zečević). Seveda pa ni navedel, da so samo 1942 vosovci umorili 13 duhovnikov.

Tretji rezultat dvoletnega osvobodilnega boja je nov tip političnega delavca in voditelja, ki se kuje v neposrednem narodnoosvobodilnem boju. Kidrič seveda poslancem Kočevskega zbora ni razlagal partizanskih napak. Ena od prvih je bilo t. i. »vojvodstvo«. O tem je Kardelj pisal Ivi Loli Ribarju: »Trije meseci relativno lahke borbe z Italijani... so do neke mere pokvarili naše štabe. Lagodno so si v gozdu zgradili cela mesta iz barak, napeljali vanje in v šotore električno razsvetljavo in telefone, jih opremili z radijskimi aparati in s pisalnimi stroji, namestili mnoga spremstva in razne ženske, pogosto sumljivega značaja. Pri vojvodah ne gre za neke tuje ljudi, temveč za člane KPS, saj je okrog 80 % komandantov članov KPS« (Ferenc, 1987:353–354).

Četrty rezultat je nova ljudska oblast, ki je oblikovana po italijanski kapitulaciji in je bila v treh tednih sposobna izvesti volitve za Zbor odposlancev slovenskega naroda v skoraj vseh krajih Slovenije.

Seveda pa Kidrič ni razložil, kako je delovala ljudska oblast. Namreč, šlo je za poskus vzpostavitve civilne oblast na osvobojenem ozemlju in »sicer tako, da so prebivalci volili krajevne narodnoosvobodilne odbore. Običajno so take volitve potekale kar v obliki volilnih zborov. Volilna pravica je bila prvič dodeljena tudi ženskam. NOO so ustanavljali narodno zaščito in organizirali mitinge. Izvršni odbor OF je ustanovil tudi narodnoosvobodilni svet, ki je bil poskus nekakšne vlade« (Ferenc, 1987:53).

Govorice, da je OF proti »boljšim slojem ali zasebni lastnini«, je nesramna laž bele garde, je zatrdil govorec (Kidrič, 1945: 33), kar sta potrdila tudi Tito in Ribar (predsednik Avnoj-a, prisoten na Zboru odposlancev).

Na koncu je Kidrič povedal, da je največji dosežek »triletna borba«, da imajo svojo »ljudsko vojsko in oblast«, zato morajo vse sile usmeriti na izgon nemškega okupatorja ...

Seveda pa ni pomislil, da bo ta boj zelo krvav, saj je bilo leta 1943 vseh žrtev 16.667, 1944 27.369 in 1945 že 34.012. Konkretno je v štirih letih padlo 25.029 partizanov (in 2.434 zunaj Slovenije, 360 vojakov in častnikov VKJ, 788 vaških stražarjev, 439 četnikov in 14.063 domobrancev (4.397 v bojih). Končno, življenje je izgubilo tudi 31.714 nemških vojakov in častnikov (vsi številčni podatki: INZ, 2006: Pregled žrtev).

Kidrič seveda ni odposlancem Kočevskega zbora razlagal partizanske napake. Prva je bila že omenjeno »vojvodstvo« posameznih poveljnikov. Druga napaka, ki je bila navzoča predvsem pri komunistih, je bilo sektaštvo. »Poleg tega, da je

imela KPS v NOB pridržane nekatere dejavnosti samo zase, npr. varnostno-obveščevalno službo, tehniko in funkcije (politične komisarje po »Dolomitski izjavi«) so komunisti ponekod spodrivali druge (krščanske socialiste in Sokole) tudi iz drugih delovnih področij« (Ferenc, 1987:354).

V času osvobojenih ozemelj se je zgodilo veliko usmrtitev civilnega prebivalstva. »Za drugo grupo odredov je Edvard Kardelj 14. julija 1942 pisal Ivu Ribarju Loli, da je likvidirala mesečno samo na majhnem odseku povprečno 60 oseb. Zgodile pa so se še hujše stvari, o katerih ti pismeno ne bom govoril« (Ferenc, 1987: 359).

»Med vzroki, ki so pripeljali do neupravičenih usmrtitev (civilnega prebivalstva)... je bil ta, da so imela partizanska poveljstva tudi sodno oblast. Tako je npr. lahko 18-letna politična komisarka čete odločala o življenju in smrti mnogih ljudi in si prislužila ime »Krvava«. Napaka vodstva narodnoosvobodilnega gibanja je bila tudi, da ni zahtevala niti zapisnikov zaslišanj osumljenih in usmrčenih ljudi niti utemeljitve izreka smrtne kazni« (Ferenc, 1987: 359).

Kardelj je pisal Ivu Ribarju Loli: »Imamo celo več primerov, da so kratko malo zaprli in postrelili tudi naše zaveznike, da o drugih - raznih bogatih tovarnarjih in bogataših – niti ne govorim. Prešli so že na drugo etapo (revolucije), kar seveda močno škoduje širini naše akcije. Večina jih skoraj niti ne misli, da je to osvobodilna vojna, ampak revolucija, ZSSR in Stalin« (Ferenc, 1987: 363).

»Neupravičenim usmrtitvam sta se pridružila usmrčevanje celih družin, tudi mladoletnih otrok, skupin Ciganov in Romov in neustrezen način usmrtitev. (npr. v Ponovi vasi pri Grosupljem so partizani v noči na 22. april usmrtili J.J., njegovo ženo in štiri otroke v starosti od 9–18 let, 6. aprila na Brezovici F.K., ženo in 4-letno hčerko, 16. julija zgodaj zjutraj je prišla skupina belokranjskih partizanov v romsko naselje Kanižarica pri Črnomlju in odpeljala 61 Romov ter jih usmrtila...«. Poleg tega so se

dogajale tudi kraje, ropanja, zaplembe, nadlegovanja in surovosti. (Ferenc, 1987: 366–368).

Nekateri politični komisarji so izvajali grozljive kazni. »Kardelj je v pogovoru z dr. Vladom Dedirjem 11. oktobra 1978 dejal: »Ali takve stvari niso bile pravljene samo u Crnoj Gori. I kod nas je toga bilo. Tako je kod nas Pirjevec bio izveden pred partizanski sud zbog sadističkog mučenja ljudi – na žeravici ih je pekao. Pirjevca smo oslobodili, ali smo neke druge streljali zbog ovih zločina« (Ferenc, 1987: 375).

»Na podlagi teh skromnih podatkov lahko ocenimo, da je bilo število na prvem velikem osvobojenem ozemlju usmrčenih civilnih prebivalcev okoli 300–350. To število ubitih civilnih prebivalcev je približno enako tistemu po kapitulaciji Italije v letu 1943« (Ferenc, 1987: 359).

Vendar vodstvo OF kljub določenim odredbam in ukrepom ni bilo dovolj odločno pri odpravljanju teh hudih napak. Največkrat je zločince samo premestila in ne odstavila ali odločno kaznovala. Tako je bilo tudi v opisanem primeru Pirjevca.

Italijanski okupator je zaradi širjenja osvobojenih ozemelj in naraščanja odpora, zasnoval veliko vojaško ofenzivo. Pred tem je vojska izvedla še druge akcije. Tako je »konec junija v Ljubljani začela z množičnim racijam in 2.663 oseb odpeljala v italijanska koncentracijska taborišča. Ofenzivo, ki se je začela 16. julija 1942 je izvajalo skupaj 65.000 italijanskih vojakov, ki so do septembra 1942 znova zasedli osvobojena ozemlja. V ofenzivi je bilo ubitih 1.000 partizanov, skoraj 1.000 jih je odšlo domov – dezertiralo. Italijanske izgube so ocenjene med 500 in 1.000 vojakov« (Ferenc, 1987: 387).

Najhuje pa je med in po ofenzivi trpelo civilno prebivalstvo, saj je italijanska vojska do pozne jeseni 1942 internirala 20.000 Slovencev. Italijanska vojska pred nastankom osvobojenih ozemelj ni izvajala množičnega nasilja nad civilnim prebivalstvom z izjemo

internacij. V času ofenzive pa je iz maščevanja in z namenom zastrahovanja požgala številne vasi, plenila premoženje in usmrtila več kot 600 civilnih oseb.

Eno izmed najpomembnejših posledic osvobojenih ozemelj in ofenzive je bilo ustanavljanje varnostnih straž, ki so jih partizani imenovali bela garda oz. »oborožene tolpe«. Italijanska vojska jih je imenovala protikomunistična milica (MVAC). Okrog 15. junija je italijanski okupator prvi skupini pri Št. Joštu izročil tudi orožje.

»Septembra 1942 se je v organiziranje oboroženega belogardizma vključil tudi ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman« (Ferenc, 1987: 524). Kaže, da so na to najbolj vplivale neposredne osebne grožnje škofu s strani italijanskega poveljstva z nasiljem nad civilnim prebivalstvom, če se razmere v Ljubljanski pokrajini ne bodo uredile. »General Roata je grozil, da bodo izselili 60.000 Slovencev, Robotti pa, da jih bodo pobili 300.000" (Ferenc, 1987: 525). Z namenom, da zaščiti civilno prebivalstvo, je škof Rožman, po posvetu s predstavniki strank, še isti dan napisal spomenico generalu Robottiju, v kateri je med drugim zapisal: »Dovolite ustanoviti v vseh krajih oborožene varnostne straže pod slovenskim poveljstvom... Z ustanovitvijo varnostnih straž bo v nekaj tednih zagotovljen popoln in vsestranski red...« (Ferenc, 1987: 525).

Protikomunistično razpoloženje (večinskega) katoliškega prebivalstva, kruto okupatorjevo nasilje v času ofenzive in napake komunistov na osvobojenih ozemljih, predvsem številne neupravičene usmrtitve civilnega prebivalstva, so imele za posledico hitro širjenje varnostni straž na Dolenjskem in Notranjskem (maja 1943 že 6.000 pripadnikov), zametkov slovenskega domobranstva, s tem pa tudi državljanske vojne v Sloveniji.

Z drugimi besedami: narodnoosvobodilna borba je bila nasilna in krvava! Tudi to, pa številne partizanske napake, je Kidrič zamolčal odposlancem Zbora slovenskega naroda oktobra 1943 v Kočevju!

